

„Wychowanie w Rodzinie” t. XIII (1/2016)

nadesłany: 15.07.2014 r. – przyjęty: 07.12.2015 r.

Jan CZECHOWSKI*

Rodzina – Sport – Wychowanie

Family – Sport – Upbringing

Streszczenie

Poruszona w tekście problematyka sportu w kontekście wychowania realizowanego w rodzinach jest szczególnie cenna i potrzebna w dobie współczesnego chaosu w świecie wartości i zawirowań wokół podstawowej grupy społecznej, jaką jest wspólnota rodzinna. Poszukiwane tu odpowiedzi dotyczą takich pytań, jak: W jakim zatem aspekcie funkcjonowania współczesnej rodziny można poruszyć kwestię sportu?; Czy sport może stać się swoistym sprzymierzeńcem w wychowaniu i efektywnym porozumiewaniu się poszczególnych członków rodziny?; W jaki sposób realizować sport w rodzinie, by stawał się on częścią wychowawczego procesu? W oparciu o przeprowadzone badania zgromadzony został materiał w postaci danych dotyczących problematyki sportu traktowanego jako jeden ze sposobów na wychowanie w rodzinie. Posłużono się tu jakościowymi metodami badań: fenomenologiczną, która, najogólniej rzecz ujmując, sprowadza się do rzetelnego opisu badanego zjawiska oraz metodą hermeneutyczną, dzięki której zastosowaniu można poznać w sposób rzetelny znaczenia gromadzonych treści. Zastosowano także metodę sondażu diagnostycznego. Grupy badawcze to: trenerzy i szkoleniowcy, sportowcy, nauczyciele WF, studenci kierunków WF i Sport, wykładowcy uczelni sportowych. Osoby badane zajmują się wychowaniem i dydaktyką w sposób programowy. Są oni także rodzicami, poświęcającymi się w większości wychowaniu i opiece swoich dzieci.

Słowa kluczowe: wychowanie sportowe, wychowanie rodzinne, wartości sportu, czas wolny, kultura sportowa.

* j.czechowski@onet.pl

Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi, Wydział Zamiejscowy w Wodzisławiu Śląskim, ul. 1-go Maja 23b, 44-304 Wodzisław Śląski, Polska.

Abstract

Issues brought up in the literature of sport in the context of the upbringing carried out in families are particularly valuable and needed in the chaos of the contemporary world. Sought here are the answers to such questions as: in which aspect of the functioning of the contemporary family is it possible to address the issue of sport?; can sport become a specific ally in the upbringing and the effective intercommunication of individual family members?; in what way can sport be carried out in the family so that it becomes a part of the education process? Based on conducted examinations material was gathered in the form of data concerning issues of sport treated as one of tools used in bringing up the family. They used quality testing methods here: phenomenological, which most generally comes down to the honest description of the examined phenomenon and with hermeneutic method, thanks to the application of which it is possible to get to obtain tangible results into the meaning of collected contents. Also a method of the diagnostic survey was applied. Research groups for the study were: coaches and instructors, athletes, PE teachers, students of PE and Sport, academic teachers of sports colleges. The persons are examined as to their methods and programmes. They are also parents, devoting themselves largely to the upbringing and the care of their children.

Keywords: sports education, family upbringing, values of sport, leisure time, sports culture.

Wprowadzenie

Rodzina stanowi środowisko szczególnego rozwoju człowieka i osiągnięcia przez niego pełnej dojrzałości. Wielopokoleniowe wartości, jakie są obecne w poszczególnych rodzinach, sprzyjają odpowiedniej formacji i wzajemnemu przekazywaniu ważnych prawd dotyczących jakości życia zarówno młodego, dorosłego, jak i starszego pokolenia. Decydującą rolę spełnia rodzina w wychowaniu, opiece i aktualizowaniu tych wartości, które są busolą postępowania i przyjmowanych postaw w różnych sytuacjach życiowych.

1. W jakim zatem aspekcie funkcjonowania współczesnej rodziny można poruszyć kwestię sportu?
2. Czy sport może stać się swoistym sprzymierzeńcem w wychowaniu i efektywnym porozumiewaniu się poszczególnych członków rodziny?
3. W jaki sposób realizować sport w rodzinie, by stawał się on częścią wychowawczego procesu?

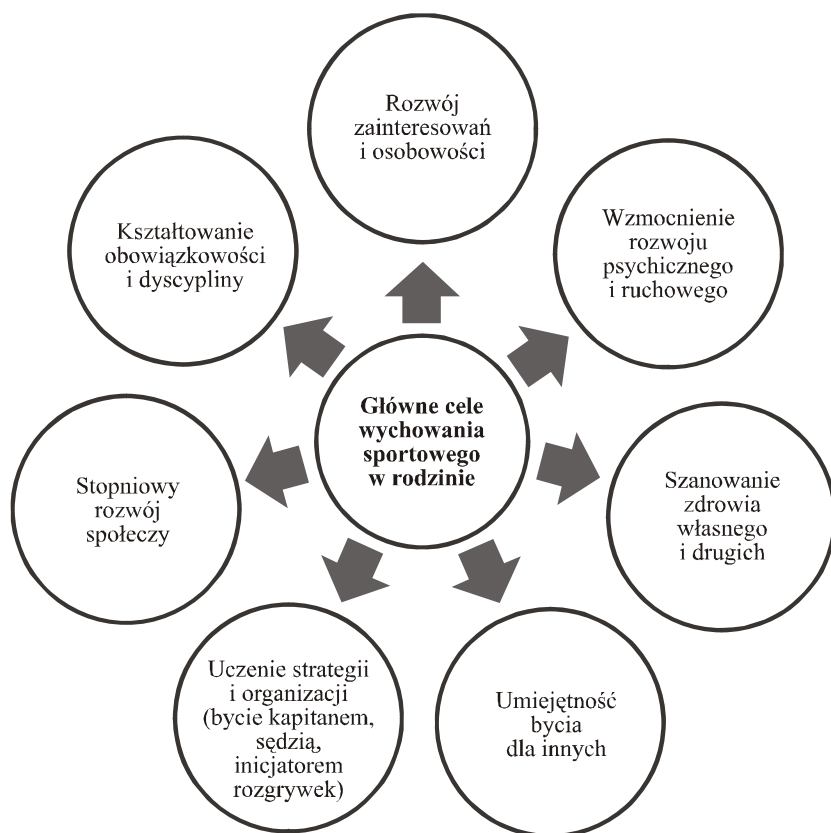
W oparciu o przeprowadzone badania zgromadzony został materiał w postaci danych dotyczących problematyki sportu traktowanego jako jeden ze sposobów na wychowanie w rodzinie. Sport bowiem można analizować w kategoriach dobra społecznego, fenomenu cywilizacyjnego oraz jego służebnej wartości względem wychowania człowieka ku pełnemu rozwojowi. Sport to obszar życia społecznego, który stanowić może skuteczny sposób oddziaływań wychowawczych. Wartości obecne w sporcie, jak również postawy, relacje tu zacho-

dzące czy zasady moralne i społeczne traktować można jako swoisty „środek” wychowania młodych i nie tylko młodych amatorów sportu. Posłużono się tu jakościowymi metodami badań: fenomenologiczną, która, najogólniej rzecz ujmując, sprowadza się do rzetelnego opisu badanego zjawiska oraz metodą hermeneutyczną, dzięki której zastosowaniu można poznawać w sposób rzetelny znaczenia gromadzonych treści. Zastosowano także metodę sondażu diagnostycznego. Grupy badawcze to: trenerzy i szkoleniowcy (40 osób badanych; mężczyźni; wiek: 28–45 lat; kompetencje: trener klasy mistrzowskiej; teren badań: „Unia Tarnów”, „Ceramika Opoczno”, „ŁKS Łomża”, „ATP Tenis”, „Resovia Rzeszów”, „Cracovia 1906 – Klub Lekkoatletyczny”, „Miejski Klub Tenisowy Stalowa Wola”, „KS STAR”, „RC Gorce – rugby”, „Górnik Zabrze”, „Czuwaj Przemyśl”, „Hutnik Kraków”, „Dystans” – Krakowski Klub Biegacza, „Sandecja” KS, „WKS Wawel”, „PTG Sokół”, Klub Piłkarski „Kłos”, „KS Zakopane”, „Glinik Gorlice”, „KS Tymbark”, „KS Dalin”, „MKS Jordan Kraków”, „MKS Łańcut”, „KS Pcim”); studenci uczelni sportowych (40 osób badanych – 28 mężczyzn, 12 kobiet; studenci kierunków: wychowanie fizyczne i sport – I i III rok; miejsce badań: AWF w Krakowie); nauczyciele wychowania fizycznego (30 osób badanych, dyplomowani nauczyciele WF z okręgu krakowskiego); sportowcy (40 osób; średnia wieku to 23 lata; uprawiane dyscypliny: piłka nożna, tenis ziemny, lekkoatletyka, piłka siatkowa, kolarstwo i pływanie); wykładowcy Akademii Wychowania Fizycznego (30 osób badanych; miejsce badań: Akademia Wychowania Fizycznego im. B. Czecha w Krakowie). Osoby badane to specjaliści z zakresu kultury fizycznej, gier sportowych, zawodów i zabaw ruchowych. W większości realizują się oni wychowawczo i dydaktycznie w sposób programowy. Osoby badane to także rodzice, którzy zajmują się prywatnie wychowaniem i opieką swoich dzieci. Ich zatem wiedza i doświadczenie wydaje się najbardziej trafnym źródłem do gromadzenia i systematyzowania danych w tematycznym polu sportu i wychowania w rodzinie.

Wychowawcze cele działalności sportowej w rodzinie

Niezbędny czynnik, stanowiący o pięknie sportu to rywalizacja sportowa. Jak czytamy w licznych opracowaniach i monografiach dotyczących obecnego w kulturze fizycznej wychowania, wpływa on na kształtowanie charakteru, wzmacnia dążenie do doskonałości, przygotowuje poprzez sport do osiągania sukcesów w nowoczesnych wysoce rywalizujących społeczeństwach oraz zaspokajają potrzeby afiliacji (przynależności), silnych przeżyć, statusu, rozładowania energii, rozwijania pracowitości i wytrwałości. Mądry rodzic będzie potrafił umiejętnie wykorzystać obecny w sporcie faktor współzawodnictwa, wzbogacając go sytuacjami i działaniami wychowawczymi. Ponadto, szukając miejsca dla sportu w wychowaniu rodzinnym, nie wolno zapominać o znaczeniu autory-

tetu (wzoru sportowca–bohatera) w kształtowaniu społecznych postaw dzieci i młodzieży różnych środowisk. Jest to bowiem silny czynnik motywujący w kierunku sprawdzania własnych możliwości, pole zdobywania doświadczeń w zakresie radzenia sobie z trudnościami, wszechstronnej adaptacji do obciążeń fizycznych i psychicznych. Samo kształtowanie i formacja pod względem fizycznym ukierunkowane jest na wszechstronne przygotowanie młodego człowieka do życia, profilaktykę, kontrolę oraz wzmacnianie jego organizmu, spełnienie oczekiwań związanych ze sprawnością nie tylko dla korzyści spożytkowania jej w rywalizacji sportowej, ale dla życia w dobrej kondycji i w poczuciu możliwości realizowania cenionych wartości. Potrzebna jest w tym celu przynależność do określonego środowiska, w którym wartości cielesnej strony bytu ludzkiego są traktowane priorytetowo.

Rys. 1. Cele wychowania sportowego w rodzinie – na podstawie opinii badanych. Źródło: Opracowanie własne.

Fig. 1. Purposes of the sports education in the family – on the basis of opinions examined. Source: Own study.

Ojciec czy matka powinni wskazywać na istotną w grach sportowych i aktywności fizycznej wartość, jaką jest zdrowie, dbałość o nie, wzmocnienie kondycji i umiejętność walki z trudnościami. Sport umożliwia bowiem realizowanie tych wartości i szczególnie są one z sukcesem aktualizowane we wspólnocie rodzinnej. Dzięki zgromadzonym na drodze ankietowania, rozmowy i wywiadu wypowiedzi poszczególnych grup badanych możemy odnieść się do kwestii celów, jakie w sporcie są obecne.

Cele przypisywane sportowi zbieżne są – jak zostało zaprezentowane na rysunku (por. Rys. 1.) – z celami wychowania w rodzinie. Żaden z wymienionych celów nie wydaje się bagatelny, niepotrzebny czy wręcz szkodliwy dla procesów wychowania obecnych w rodzinie. Bycie pomocnym, szacunek dla innych, właściwe rozwijanie się pod względem społecznym, psychicznym, ruchowym, jak również obowiązkowość, pełnienie różnych ról i realizowanie zainteresowań własnych określić możemy jako pożądane w każdej rodzinie postawy i cechy. Niewątpliwie tak nakreślony kierunek kształtowania charakteru – swoisty dla sportu – jest jednocześnie wyrazem troski o dobro rozwoju w każdej rodzinie.

Główne zadania sportu rodzinnego

Istnieją także trzy podstawowe zadania sportu podejmowanego w życiu rodzinnym, które mają charakter wychowawczy. Są nimi:

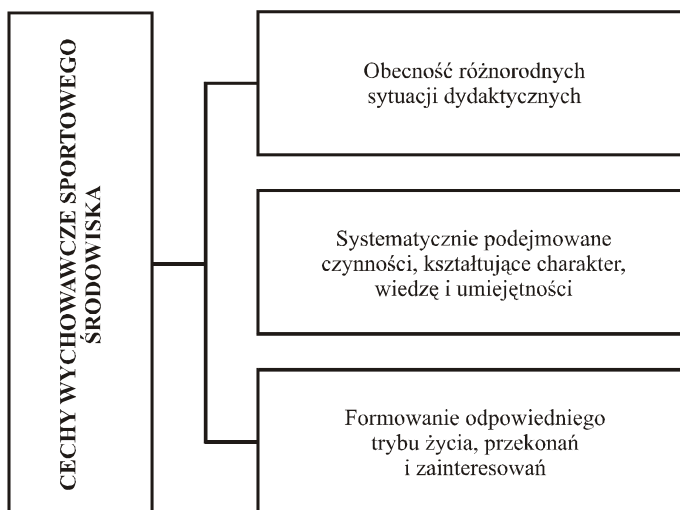
WYCHOWAWCZE ZADANIA SPORTU „RODZINNEGO”		
Rozwój intelektualny – poznawanie przepisów i podstawowej wiedzy o kulturze fizycznej	Kształtowanie zgrabnej sylwetki, piękna ruchu i zdrowego organizmu	Holizm i harmonijność rozwoju wychowanka

Rys. 2. Trzy najważniejsze zadania sportu realizowanego w środowisku rodzinnym – według osób badanych. Źródło: Opracowanie własne.

Fig. 2. Three important tasks of sport carried out in the environment family – according to examined persons. Source: Own study.

Kategoryzacji celów sportowych, stawianych jako nadrzędne w interesującym nas środowisku rodzinnym, z jednoczesnym przyporządkowaniem ich triadzie naczelnych wartości: prawdy, dobra i piękna dokonał Eugeniusz Piasecki. Zdaniem autora formowanie młodego adepta sportu w odpowiednim środowisku ukierunkowane jest na takie cele, wartości, ideały, jak: zdrowie, sprawność,

dzielność, siła woli, odwaga, zaradność, karność, umiejętność przewodzenia, opanowanie instynktów, piękno budowy ciała, postawy i ruchu, solidarność celów oraz działanie radości na organizm. Wymienione cele nie są stale i bezwarunkowo solidarne. Zapatrzenie na jeden z nich powoduje utratę innych z pola widzenia. Sprawność na przykład może opacznie prowadzić do przemęczenia, a ono sięga już w zakres szkód zdrowotnych¹. Powyższe cele pogrupować można następująco: 1) cele kształtujące, które dotyczą ciała ludzkiego i jego motoryki, a zmierzające do wzbogacenia zasobu umiejętności ruchowych, doskonalenia sposobów wykonania różnych czynności, modyfikowania budowy i postawy ciała, wyrabiania wydolności i odporności organizmu, 2) cele wychowawcze, które dotyczą cech charakteru, postaw moralno-społecznych, zainteresowań i zamiłowań do ruchu, samooceny i samokontroli swych osiągnięć, estetyki i kultury ruchu, 3) cele poznawcze, dzięki którym przybliża się wychowankowi wiedzę o potrzebach zdrowia fizycznego i psychicznego, przezornego zachowania się w różnych sytuacjach oraz uświadamiające zasady poprawnego wykonania różnych czynności ruchowych². Odnieśmy się w tym miejscu do pojęcia środowiska w kontekście rodziny i sportu. Zarówno bowiem rodzina, jak i sport tworzą specyficzne środowisko, w którym dają się wyróżnić stałe jego elementy. Zdaniem badanych zarówno środowisko sportowe, jak i rodzinne są wychowawcze i ujawniają wiele wspólnych, tudzież podobnych, cech.

Rys. 3. Wychowawcze cechy środowiska sportowego – zdaniem grup badawczych. Źródło: Opracowanie własne.

Fig. 3. Education features of the sports environment – with description of groups research. Source: Own study.

¹ Por.: E. Piasecki, *Cele wychowania fizycznego*, Wydawnictwo AWF, Kraków 2010.

² Tamże, s. 44 i n.

Świat sportu stwarza możliwości rozwoju całego człowieka i osiągnięcia przez niego dojrzałości intelektualnej, społecznej, fizycznej i moralnej. Szczególnie efektywny staje się proces wychowawczy realizowany w ramach uprawianego sportu, gdy dokonuje się on w środowisku rodzinnym. Ma miejsce wówczas łączenie takich elementów, jak prawdziwa troska o dobro członków rodziny, gotowość do poświęceń, autorytet i prawdziwa życzliwość i miłość między osobami. Wszelkie uwagi, rady, pouczenia, przestrogi są podczas zabaw i gier sportowych przyjmowane ze szczególną uwagą i realizowane w praktyce życiowej. Uprawiana regularnie w rodzinie aktywność fizyczna tworzy środowisko, które dostarcza pewnych wzorów – sposobów na życie i dojrzały, odpowiedzialny rozwój. Przedstawione to zostało na rysunku 4.

Rys. 4. Rola sportu, aktywności fizycznej uprawianej w rodzinie – w opinii badanych. Źródło: Opracowanie własne.

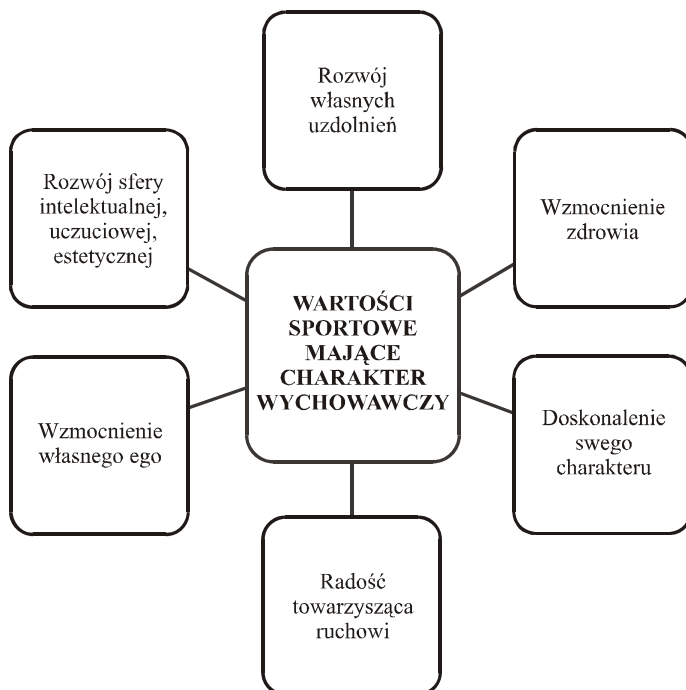
Fig. 4. The role of sport and of physical activity planted in the family – in the opinion of those examined. Source: Own study.

Niewątpliwym wzmocnieniem wychowawczym w tak pojmowanym sporcie jest przykład samych rodziców i warunków życia rodziny. Czynnikiem decydującymi w podejmowaniu aktywności fizycznej jest rodzaj wykonywanej pracy przez rodziców i ich doświadczenia sportowe. Swoim zaangażowaniem dają oni bowiem przykład swoim dzieciom, które, naśladowując osoby dorosłe i autorytatywne, same chętnie podejmują w czasie wolnym działania sportowe lub odrzucają tę formę aktywności. Jak zostało to w graficzny sposób ujęte na rysunku 4. sport ma w wielu swych aspektach charakter wychowawczy i powinien być traktowany poważnie, i podejmowany z pełnym zaangażowaniem w rodzinach. Zwłaszcza w obliczu rosnącego upodobania w konsumpcji, przyjemności i wy-

gody należałoby właśnie w rodzinach podejmować oddolnie trud krzewienia aktywności fizycznej już wśród najmłodszych.

Wartości sportu – wartościami wychowawczymi

Wartości sportu są w wielu przypadkach zbieżne z wartościami wychowawczymi. Dostrzeżenie tej zbieżności owocować może większą efektywnością działań mających na celu troskę o rozwój młodego człowieka. Życie rodzinne, w którym sport, wspólne przebywanie, rozmowy, wzajemna pomoc i szacunek, a także zaufanie i podobne zainteresowania nadają rytm codzienności, staje się przestrzenią bezpieczeństwa, spokoju i harmonijnego rozwoju. Nader istotnym elementem wychowawczym w rodzinie jest np. systematycznie podejmowana aktywność ruchowa, gry i zabawy sportowe. Uczy ona bowiem wartościowego zagospodarowywania swego czasu wolnego oraz pożytecznych działań z najbliższymi. Wśród wartości, jakie są charakterystyczne dla sportu badani wyróżnili m.in. takie, które są jednocześnie celami i wartościami w procesach wychowania. Na drodze ankietowania, rozmowy i wywiadu zgromadzono wypowiedzi, na podstawie których wartościami tymi są:

Rys. 5. Wartości obecne w sporcie – istotne jednocześnie dla procesów wychowania. Źródło: Opracowanie własne.

Fig. 5. Present values in sport – essential simultaneously for processes upbringing. Source: Own study.

Sport uprawiany w rodzinie stwarza także różne okazje do uczenia się pokoji i tolerancji względem innych. Jest poniekąd „szkołą” współpracy z innymi i zawiązywania udanych relacji – pełnych życzliwości i zrozumienia dla drugich. W rodzinie tego typu postawy są szczególnie pożądane, a ich wyuczenie jest obowiązkiem wychowawczym rodziców. Uprawiany regularnie sport przez całe rodziny wpływa także korzystnie na pojawienie się cechy pewności siebie i odwagi. Nie ma tu miejsca na strach przed odrzuceniem czy byciem samemu. Zachęcanie w rodzinach do uprawiania sportu, aktywności fizycznej, gimnastyki powinno także mieć na celu wdrażanie w troskę i pracę nad swoją cielesnością. Wygląd, zdrowie, poczucie własnej wartości, gibkość, siła, wytrzymałość, szybkość, umiejętność współpracy i bycia z innymi, a także realizowanie pasji są niewątpliwym argumentem przemawiającym za częstym podejmowaniem aktywności sportowej w rodzinie. Któż bowiem jest w stanie skuteczniej wpływać na decyzje członków rodziny, jak nie ojciec, matka, dziecko, dziadek, brat czy wujek lub szwagier. Warto też podkreślić, iż wspólne w rodzinie zajmowanie się sportem jest jednoczesnym zwiększeniem kontroli poszczególnych członków wspólnoty rodzinnej. Ma miejsce wówczas znajomość tego, co w wolnym czasie i w jaki sposób poszczególne osoby w rodzinie czynią. Jednoczesne działania sportowe, podejmowane np. przez ojca z synem lub matkę z córką, wykluczają niebezpieczne dla zdrowia i rozwoju zachowania, które określić możemy jako szkodliwe i niebezpieczne.

Sport i wychowanie w życiu rodzinnym

Jeden z podstawowych celów kierunkowych kultury fizycznej, jaki wymienia Stanisław Strzyżewski, to kształtowanie postawy wobec własnego ciała, jego sprawności, budowy, higieny i zdrowia, wypoczynku, hartowania się, różnych form aktywności ruchowej. Musi mieć tu miejsce zapoznanie z wartością postawy, doskonalenie się i kształtowanie nastawienia na samorealizację³. Zdaniem autora działania wychowawcze warunkują tworzenie się trwałych postaw, a ów proces składa się z następujących komponentów:

1. Komponent poznawczy – kształtowanie postaw wobec kultury fizycznej dokonuje się poprzez doświadczenie (społeczne doświadczenie zawarte jest w normach społecznych, wzorach osobowych, ideach i od nauczyciela WF w dużej mierze zależy przebieg owego doświadczenia);
2. Komponent uczuciowo-motywacyjny: uczucia przyjemne pojawiają się, gdy potrzeby jednostki są zaspokojone, a przykre w sytuacji odwrotnej. Z kolei uczucia wpływają na motywację do działania;

³ S. Strzyżewski, *Proces kształcenia i wychowania w kulturze fizycznej*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1996, s. 22.

3. Komponent behawioralny. Ważne jest tu nastawienie, pewna gotowość, dyspozycyjność, gdyż one uruchamiają właściwe procesy motywacyjne (do dyspozycji instrumentalnych w zakresie wychowania w kulturze fizycznej zaliczyć należy: sprawność, wiedzę, nawyki, umiejętności, inteligencji i uzdolnień)⁴.

Konkludując zaprezentowaną myśl w odniesieniu do życia sportowego możemy środowisko z tego obszaru określić jako miejsce, które sportowiec przyjmuje za swoje według własnych potrzeb i predyspozycji. Dzięki podjętym licznym czynnościom przystosowującym go do danej społeczności i miejsca zmienia on swój sposób życia i potrzeby, a także modyfikuje samo środowisko zgodnie z wyznawanymi wartościami. Wzajemne wpływy członków danej społeczności sportowej, rodzinnej są rzeczywiste i znaczące w regulowaniu zachowań jednostek, decydując jednocześnie o ich rozwoju. Obecne w grupie rodzinnej rozmowy, przestrogi, przykłady, a także wspomnienia z historii związanych np. ze sportem i obyczaje w niej panujące mogą i powinny powodować pojawienie się nowych, pożądanych form zachowań lub niwelowanie zachowań szkodliwych u jej członków.

Środowisko sportowe czy lekcje wychowania fizycznego dają młodzieży szansę wykorzystania w przyszłości towarzyszących jej wartości. Badania z tego zakresu dowodzą, iż młodzież w zajęciach sportowych, w tym także lekcjach wychowania fizycznego, widzi szansę na odprężenie, wyżycie ruchowe i możliwość kształtowania cech charakteru, wpływających na uczestnictwo w życiu społecznym – cech ułatwiających kontakty międzyludzkie. Zajęcia sportowe wymagają często działań organizacyjnych i umiejętności współdziałania w grupie, co rzutuje pozytywnie na pełnienie w przyszłości roli organizatora i członka grupy oraz uczestnika życia kulturalnego. A z kolei wiadomości uzyskane w trakcie szkolnych zajęć sportowych mogą być, zdaniem badanej młodzieży, najlepiej wykorzystane w życiu środowiska rówieśniczego i rodzinnego, co może pozytywnie wpływać na styl życia grup rówieśniczych, rodzinnych⁵.

Istotne jest łączenie środowisk sportowych z funkcją wychowania. Jeżeli bowiem sport pozbawiamy zasad pedagogicznych – zdaniem Zbigniewa Dziubińskiego⁶ – staje się on zwyrodniały i zaprzecza sobie. Ma to miejsce wówczas, gdy trenerzy, działacze sportowi gubią z pola widzenia to, co najważniejsze: dobro sportowca, jego harmonijny rozwój w sferze zdrowotnej, wychowawczej, społecznej, kulturowej, intelektualnej, moralnej i duchowej, a złoty olimpijski medal, walory sprawnościowe stawiają na pierwszym miejscu. W dążeniu do

⁴ Tamże, s. 24–28.

⁵ B. Piskadło, *Młodzież o wpływie lekcji wychowania fizycznego na uczestnictwo w życiu społecznym*, [w:] Z. Żukowska (red.), *Ku tożsamości pedagogiki kultury fizycznej*, „Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej”, Warszawa 1993, s. 82, 84 i n.

⁶ Z. Dziubiński, *Przesłanie Ojca Świętego Jana Pawła II do świata sportu*, [w:] Tenże (red.), *Sport na przełomie tysiącleci: szanse i nadzieje*, Salezjańska Organizacja Sportowa RP, Warszawa 2000, s. 71 i n.

sukcesu nie zwraca się uwagi na nadrzędność antropologicznego i etycznego wymiaru sensu, w tym sensu uprawiania sportu i rywalizacji sportowej. Zaniedbanie w tej sferze powoduje, iż wybitny sportowiec dopuszcza się zachowań dalece nagannych, ale skoro nie został wychowany, to skąd ma mieć wyczuloną wrażliwość moralną, sumienie, a nawet podstawową wiedzę na temat niepisanych reguł współżycia ludzi, otwarcia na drugich, odpowiedzialności, szacunku i często zwykłej przyzwoitości. Ważna jest tu zatem rola rodziców: ojca, matki, samych dzieci, nauczycieli i wychowawców, trenerów i instruktorów sportowych w poczuwaniu się do współodpowiedzialności za przygotowanie do odpowiedzialnego życia dzieci, młodzieży, tudzież dorosłych.

Środowisko sportowe wchodzi niestety, choćby poprzez fakt komercjalizacji i profesjonalizacji, w konflikt z ideą wychowania człowieka do realizacji dobra osobowego i wspólnego. Andrzej Smoleń pisze m.in. o następujących negatywnych skutkach wspomnianych trendów, budujących współczesną rzeczywistość sportową. Są nimi:

- nasilenie konfliktów w sporcie,
- uzależnienie sportu od świata biznesu i polityki,
- pozyskiwanie odbiorców sportu poprzez zaspokajanie głównie ich potrzeb psychicznych (ryzyka, napięcia, dominacji, agresji),
- liberalizacja zasad etycznych w sporcie⁷.

Autor kontynuując, dokonuje swoistej charakterystyki środowiska sportowego w kontekście zagrożeń dla wychowania, które w owym środowisku winno być z pieczołowitością pielęgnowane. Są to:

- „— różne interesy władz klubów sportowych, zawodników czy trenerów przy podpisywaniu kontraktów menedżerskich, trenerskich, sportowych,
- różne interesy podmiotów fizycznych i prawnych zaangażowanych w proces przygotowania warunków transferów zawodników z klubu do klubu (w tym także do klubów zagranicznych),
- odmienne poglądy i interesy na poziomie samorządów lokalnych w kwestii podziałów środków finansowych przeznaczonych na poszczególne dziedziny działalności, w tym m.in. na sport,
- różnice poglądów między sponsorami a sponsorowanymi w kwestii realizacji umów sponsoringowych,
- różne spojrzenia na cele, funkcje i przebieg widowisk sportowych (w tym masowych) organizatorów imprez, uczestników, sponsorów, mass mediów, instytucji odpowiedzialnych za sprawy bezpieczeństwa, warunków sanitarnych itp.,
- różny stosunek do doping w sporcie ze strony instytucji odpowiedzialnych za jego zwalczanie i osób skłonnych do jego stosowania (niektórych lekarzy, trenerów, zawodników),

⁷ A. Smoleń, *Profesjonalizacja i komercjalizacja sportu a dobro jego uczestników*, [w:] Z. Dziubiński (red.), *Sport na przełomie...*, dz. cyt., s. 192.

- inne postrzeżenie funkcji i roli sportu przez instytucje odpowiedzialne za edukację i wychowanie młodzieży oraz instytucje odpowiedzialne za sukcesy sportowe na arenie międzynarodowej⁸.

Środowisko sportowe, wraz ze swą olimpijską „naturą”, jest czynnikiem w procesie rozwoju i wychowania człowieka, będące nieodzowną częścią jego życia i działania społecznego. Jest też inspiracją do wszelkiej aktywności i motywacją do bycia lepszym. Stanowi także źródło radości i silnych emocjonalnych przeżyć oraz płaszczyznę przyjaznych i życzliwych kontaktów z innymi⁹.

Jako podstawę socjalizacji traktować można grupę sportową, zważywszy iż jest ona miejscem współpracy, oceny norm i postaw poszczególnych uczestników. Rodzi się tu także solidarność i odpowiedzialność przed grupą i za grupę¹⁰. Stąd tak cenne jest włączanie działań sportowych i uprawianie sportu, aktywności ruchowej w rodzinach, gdzie funkcja wychowawczo-opiekuńcza wydaje się zadaniem fundamentalnym.

Uwydatnienie wartości wynikających z przynależności do środowiska sportowego odnajdujemy także w nadrzędnych celach i zadaniach szkół sportowych:

- „1) wychowanie aktywnej i społecznie zaangażowanej młodzieży na pełnowartościowych i twórczo myślących obywateli, posiadających niezbędną wiedzę fachową i fachowe przygotowanie do pracy;
- 2) kształcenie trwałych nawyków do uprawiania sportu i ćwiczeń ruchowych, niezbędnych dla zdrowia i podtrzymywania kondycji fizycznej;
- 3) przygotowanie do uprawiania sportu wyczynowego na najwyższym poziomie przez zgrupowanie młodzieży wybitnie uzdolnionej sportowo, przyspieszenie jej rozwoju poprzez tworzenie warunków do osiągnięcia mistrzostwa sportowego;
- 4) wychowanie zawodników o wysokiej kulturze sportowej, przyszłych kandydatów na studia wychowania fizycznego, kwalifikujących się do wykonywania zawodu nauczyciela wychowania fizycznego, trenera, działacza sportowego”¹¹.

Sport niewątpliwie wpływa na wszechstronny rozwój jednostki oraz sprzyja integracji z grupą rówieśniczą i środowiskiem. Uczniowie szkół sportowych posiadają lepiej rozwiniętą niż u innych swych rówieśników umiejętność podporządkowania się grupie oraz łatwość współżycia i współdziałania w niej. Najlepiej też sport przygotowuje do roli organizatora – w obecnym czasie i na przy-

⁸ Tamże.

⁹ M. Czechowski, J. Femiak, *Edukacja olimpijska szansą na zmniejszenie liczby zachowań agresywnych w sporcie*, [w:] Z. Dziubiński (red.), *Sport a agresja*, Wydawnictwo AWF, Warszawa 2007, s. 258.

¹⁰ Por.: J. Nowocień, *Sport i olimpizm w systemie dydaktyczno-wychowawczym współczesnej szkoły*, Wydawnictwo AWF, Warszawa 2001, s. 34.

¹¹ Tamże, s. 37.

szłość. Środowisko sportowe pełni także takie funkcje, jak: przygotowanie do roli członka grupy oraz do roli uczestnika życia kulturalnego; pełnienie roli ucznia oraz członka rodziny; a także rozwija obowiązkowość, systematyczność i poczucie dyscypliny – jest zatem skutecznym środkiem wychowania¹². Stan szkolnej kultury fizycznej – sportu szkolnego – warunkowany jest sytuacją ekonomiczną oświaty. Konieczne jest unowocześnienie koncepcji programowych oraz wyposażenia, a także inwestycje i rozbudowa bazy, by wychowanie fizyczne przestało być tylko przedmiotem szkolnym, a stało się dziedziną kształtowania osobowości ucznia¹³. Samo zainteresowanie młodzieży sportem ogranicza się głównie do oglądania imprez sportowych w telewizji, czytelnictwa prasy sportowej, kibicowania, kolekcjonerstwa. Znacznie mniejsza jest liczba osób, które faktycznie uczestniczą w sporcie od tych, które ów fakt jedynie deklarują. Cenne jest jednak to, iż młodzież dostrzega w sporcie nie tylko wynik i mistrzostwo, ale także jego wartości motoryczne, zdrowotne i moralne¹⁴.

Zakończenie

Rodzina to fundament wychowania. Truizm ten nosi w swej treści wciąż aktualne przesłanie i wezwanie do ciągłej troski o kształt i jakość życia rodzinnego. Należy wciąż zadawać pytanie o sposoby wzmacniania pozycji rodziny na platformie współczesnych form aktywności społecznych i indywidualnych. Żadna grupa formalna czy nieformalna nie może zastąpić formacji, jaka dokonuje się w rodzinie. Sport może okazać się wielkim sprzymierzeńcem w wychowaniu obecnym w rodzinach. Zarówno starsi, jak i młodzi członkowie społeczności rodzinnej czerpią korzyści ze wspólnie uprawianego sportu. Ma miejsce wówczas bowiem wartościowe zagospodarowanie czasu wolnego. Istnieje sposobność do spędzania ze sobą większej ilości czasu. W różnych sytuacjach sportowych następuje przekazywanie istotnych wskazówek dotyczących życia godnego, uczciwego, sprawiedliwego i pięknego. Modelowanie i przykład życia zdrowego i uporządkowanego jest także pewnym atutem w wychowaniu rodzinnym. Aktywność sportowa uczy także systematyczności, konsekwencji i realizowania celów z uporem i potrzebą w życiu zawziętością. Umiejętność przyjmowania porażek i cieszenia się zwycięstwami to również cenna szkoła życia. Sport w rodzinie podejmowany i obecny bezsprzecznie wpływa na zdrowie życia ro-

¹² Tamże, s. 41 i n.

¹³ M. Lewandowski, *Możliwości realizacji zadań sportu szkolnego w aktualnej sytuacji materialnej i kadrowej wrocławskich szkół podstawowych*, [w:] J. Tatarczuk (red.), *Kształcenie kadr na potrzeby kultury fizycznej oraz stan i perspektywy rozwoju sportu szkolnego*, WSP, Zielona Góra 1995, s. 58.

¹⁴ J. Nowocień, *Sport w opinii uczniów szkół podstawowych i średnich*, [w:] J. Tatarczuk (red.), *Kształcenie kadr...*, dz. cyt., s. 65.

dzinnego pod względem fizycznym, moralnym i społecznym. Warto oddać jakąś część swego drogiego czasu wolnego i „zainwestować” go we wspólne, rodzinne działania sportowe.

Bibliografia

- Czechowski M., Femiak J., *Edukacja olimpijska szansą na zmniejszenie liczby zachowań agresywnych w sporcie*, [w:] Z. Dziubiński (red.), *Sport a agresja*, Wydawnictwo AWF, Warszawa 2007.
- Dziubiński Z., *Przesłanie Ojca Świętego Jana Pawła II do świata sportu*, [w:] Tenże (red.), *Sport na przełomie tysiącleci: szanse i nadzieje*, Salezjańska Organizacja Sportowa RP, Warszawa 2000.
- Lewandowski M., *Możliwości realizacji zadań sportu szkolnego w aktualnej sytuacji materialnej i kadrowej wrocławskich szkół podstawowych*, [w:] J. Tatarczuk (red.), *Kształcenie kadr na potrzeby kultury fizycznej oraz stan i perspektywy rozwoju sportu szkolnego*, WSP, Zielona Góra 1995.
- Nowocień J., *Sport i olimpizm w systemie dydaktyczno-wychowawczym współczesnej szkoły*, Wydawnictwo AWF, Warszawa 2001.
- Nowocień J., *Sport w opinii uczniów szkół podstawowych i średnich*, [w:] J. Tatarczuk (red.), *Kształcenie kadr na potrzeby kultury fizycznej oraz stan i perspektywy rozwoju sportu szkolnego*, WSP, Zielona Góra 1995.
- Piasecki E., *Cele wychowania fizycznego*, Wydawnictwo AWF, Kraków 2010.
- Piskadło B., *Młodzież o wpływie lekcji wychowania fizycznego na uczestnictwo w życiu społecznym*, [w:] Z. Żukowska (red.), *Ku tożsamości pedagogiki kultury fizycznej*, „Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej”, Warszawa 1993.
- Smoleń A., *Profesjonalizacja i komercjalizacja sportu a dobro jego uczestników*, [w:] Z. Dziubiński (red.), *Sport na przełomie tysiącleci: szanse i nadzieje*, Salezjańska Organizacja Sportowa RP, Warszawa 2000.
- Strzyżewski S., *Proces kształcenia i wychowania w kulturze fizycznej*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1996.